

# נוהל פונדקאות חו"ל

## דף עמדה

מי אנחנו:

ארגון "בוחרים במשפחה" הוא ארגון חברתי שהוקם על ידי מכון 'אחוזה' ושם לו למטרה לחזק ולקדם את ערכי המשפחה בחברה ובמדינה, מול מגמות הפירוק של התא המשפחתי בארץ ובעולם. שותפים לפעילות בארגון רבנים אקדמאים ואנשי ציבור.

בהכנת דף עמדה זה שותפים:

אלעזר אנסבכר – מנכ"ל בקדושה

הרב עזריאל אריאל – ראש מכון אחוזה ורב הישוב עטרת

הרבנית רות בנימין - יועצת אישית וזוגית ומרצה בענייני המשפחה היהודית.

הרב חיים ברנסון – עורך הספר "משפחה-מפעל חיים"

הרבנית חווה מנסבך – מנחת הורים

ד"ר מאיר סיידלר - מרצה בכיר באוניברסיטת אריאל

מיכאל פואה – ממובילי תנועת 'בוחרים במשפחה'

ד"ר עינת רמון – מרצה בכירה



## תוכן

- 4..... התייחסות כללית:
- 6..... התייחסות פרטנית.
- 7..... הזכות להורות והזכות להורים
- 9..... סיכום:



## התייחסות כללית:

קול הקורא של משרד העבודה והרווחה מבוסס על הנחת היסוד שפונדקאות חו"ל היא דבר שיש לקדם אותו והשאלה היחידה היא רק כיצד לגבש את הנוהל המתאים. הנחת יסוד זו אינה מובנת מאליה כלל ועיקר. אנחנו חולקים עליה ודורשים לדעת אם התקיים דיון ראוי (הכולל מטבע הדברים דעות בעד ונגד) לגביה.

להלן הנימוקים העיקריים שלנו בנידון דידן: כל הכרה בהורות משפטית שאינה ביולוגית והסתרת ההורות הביולוגית מהילוד היא פגיעה קשה בצרכיו החיוניים. הצורך בזהות הוא צורך אנושי בסיסי. החיבור לסיפור שהביא אותו לעולם ושאותו הוא נושא הלאה לדורות הבאים הופך כל אדם להיות משמעותי. צורך קיומי בסיסי זה נשחק עד דק, כאשר מעלימים מילד את העובדות ומייצרים עבורו סיפור חדש. בנוסף לכך לקשר הביולוגי-פיזי יש השלכות נוספות ובכלל זה פגיעה בנושאים רפואיים הלכתיים וחברתיים ולהלן מספר דוגמאות:

- א. העלמת מידע גנטי שיתכן ויהיה לו משקל מכריע בטיפול רפואי. חוסר המידע יכול להגיע במקרים מסוימים גם לכדי סכנת חיים.
- ב. העלמת הקשר הגנטי לתורמים פוטנציאלים במקרה של צורך בהשתלת איברים וכד'.
- ג. העלמת הקשר הביולוגי יכול להביא למצב בו ייווצר קשר של עריות האסור לפי ההלכה היהודית ולפי החוק. קשר זה אם יתגלה בנסיבות מסוימות עלול לפגוע בכל צאצאי קשר זה שיתברר שהם ממזרים.

כאשר הפונדקאות מתבצעת בארץ היא אמורה להתבצע לפי חוק. החוק מחייב רישום של ההיסטוריה הביולוגית של הילד על מנת למנוע מצבים כפי שתיארנו.

פונדקאות בחו"ל כמובן לא כפופה לחוקי מדינת ישראל וממילא לא מגינה על הילוד. לדעתנו במשקל שבין הצורך העמוק של ילד בהורים מובחנים, מול הצורך הרגשי של מי שמבקשים לחוות הורות, נכון וראוי יותר להימנע ככל האפשר מניתוק הילד מהוריו הביולוגים לטובת מי שרכשו ביצית ו/או זרע ושכרו רחם כדי לחוות הורות.



חשוב להזכיר כי הפונדקאות כשלעצמה, היא הליך השנוי במחלוקת ציבורית. יש רבים הסוברים כי שכירת רחם של אישה היא סוג של עבדות מודרנית, לגברים ונשים בעלי ממון והיא פסולה מיסודה.<sup>1</sup> בכל מקרה הפונדקאות בארץ מפוקחת ולפחות נעשית השתדלות שלא

להפוך אותה לסוג של סחר בבני אדם. חשוב להזכיר שמדינות נאורות רבות אוסרות את הפונדקאות, ודווקא מדינות חלשות יותר הן שמאפשרות ביצוע פונדקאות עבור זרים. נוהל שמאפשר שימוש בפונדקאות חו"ל עלול להפוך את מדינת ישראל למי שעושה שימוש פסול במצוקותיהן של נשים במקומות אחרים בעולם. אשר על כן לדעתנו הנוהל צריך להחמיר עם מי שמנסים לעקוף את חוקי המדינה. יש לאסור על פונדקאות שנעשתה בדרך שאיננה חוקית במדינת ישראל. צריך להיות ברור שבמדינת ישראל, כמו במדינות רבות בעולם הנאור, לא עוסקים בסחר בנשים ובילדים.

~ 5 ~

---

<sup>1</sup> ראה עירית לינור - חוק הפונדקאות: שעבוד נשים וסחר בילדים בחסות המדינה. מידה 18/07/2018



## התייחסות פרטנית

אם בכל זאת יוחלט לאפשר יבוא ילדים מפונדקאות חו"ל, אזי אנו דורשים מענה לשאלות שהעלינו, וכן שהנוהל יתחשב לפחות בשיקולים הבאים:

### התייחסות ספציפית לנושאים המפורטים בקול הקורא:

1. יש להוכיח קשר ביולוגי של זרע ו/או ביצית להורים המיועדים בהתאמה. הוכחה זו צריכה להיות מגובה ברישום חוקי של המדינה בה בוצעה הפונדקאות.
2. לאחר הוכחת הקשר באמצעות מסמכים יש לבצע בדיקת התאמת ד.נ.א. לילוד ולהורה, על מנת לשלול אפשרות של זיוף או טעות שנעשתה בביצוע ההליך.
3. יש לוודא שאכן תהליך הפונדקאות במדינה הזרה נעשה באופן חוקי, ובצורה ראויה. לא נכון להגיע למצב בו אזרחי מדינת ישראל מנצלים את חולשתן של נשים במקומות שונים בעולם שנאלצות לבצע הליך פונדקאות שלא בטובתן.
4. במידה והתשובות לסעיפים 1-3 חיובית, יש לוודא שהרישום יכלול את כל השותפים הביולוגים בהבאתו של הילד לעולם. פרטים אלו יועברו לרשם פנקס הפונדקאות בהנהלת בתי המשפט כפי שהחוק מחייב ביחס לצווי הורות רגילים. הורה שסרב למסור את הפרטים שנועדו להגן על הילוד במקרה של צורך במידע רפואי, וכדי למנוע תאונה גנטית או הלכתית במקרה של נישואי קרובים, לא יוכל לקדם את תהליך כניסתו של הילד לארץ.
5. לאחר רישום ההורה הביולוגי כהורה של הילד, ולאחר שהוכח כי הקשרים הביולוגיים הנוספים של הילד אכן נותקו מבחינה חוקית, ושהם הועברו לרשם במשרד המשפטים, ניתן יהיה להגיש בקשה לרישום של הורה נוסף בהתאם לחוק האימוץ.



## הזכות להורות והזכות להורים

בשולי הדברים נוסיף כי כמי שאמונים על חיזוק התא המשפחתי, אנו מעלים לסדר היום הציבורי את קולם המושתק של ילדים רבים שנגזלה מהם הזכות להורים כפי שנבאר להלן:

הזכות להורות מתפצלת לשני ראשים: הראש האחד הוא הזכות להיות הורה לילד מתוך שותפות ביולוגית ביצירתו. זכות זו היא ביסודה זכות נגטיבית ומשמעה שאין להפריע לאדם במימוש זכותו זאת ולמנוע ממנו את היכולת להיות הורה לילדו. זכות טבעית זו אינה נתונה במחלוקת והיא לא נושא הדיון. הראש השני באה לידי ביטוי בדבריו של השופט ג'ובראן<sup>2</sup> והיא הזכות להיות הורה:

"הזכות להפוך להורה מגשימה את הזכות לחיי משפחה, את הזכות לאוטונומיה של הפרט, ואת הזכות לפרטיות".

ובהמשך

"לאחרונה אף נשמעה עמדה לפיה הזכות להפוך להורה נובעת גם מהזכות לחירות, הקבועה בסעיף 5 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו".

בעוד הזכות הראשונה ברורה במובן זה שהחובה היא מול כולי עלמא שלא להפריע להורה לממש את זכותו, הזכות להורות אינה מוגדרת כלל ועיקר. בניגוד לזכויות מודרניות אחרות, כמו זכות הציבור לדעת, הזכות לפרטיות וכדו', מעולם לא התקיים עליה דיון פילוסופי-חברתי הראוי לשמו. מעבר לכך היא יוצרת חובה שלא ברור מי הנמען שלה. מי אמור לספק ילד למי שלא שותף ביצירת הילד בעצמו?

אשר על כן מפורשת זכות זאת כמתן אפשרות על ידי המדינה להשתמש ברפואה הטכנולוגית, המאפשרת כביכול לייצר ילדים חסרי אב ואם, אותם רוכשים מי שנמנע מהם להיות שותפים ביולוגית בהבאת ילד לעולם מכל סיבה שהיא. הח"מ סבורים שהרפואה הטכנולוגית לא שינתה מבחינה מהותית דבר, ובכל מקרה מי ששותף מבחינה ביולוגית בהבאת ילד לעולם (זרע, ביצית ורחם) נושא באחריות ההורית כלפי ילד זה. הטכנולוגיה אמנם מאפשרת ניתוק מעשה ההפריה מהקשר הפיזי בין האיש לאישה, ושתילת הביצית

<sup>2</sup> השופט ס. ג'ובראן - בג"ץ 781/15 סעיף 30.



המופריית ברחמה של אישה שהיא לא בעלת הביצית. אך כאמור לדעתנו אינה משחררת מן האחריות ההורית.

שיח הזכויות הדין בזכות להורות מחד ובזכות שלא להיות הורה מאידך כפי שבא הדבר לידי ביטוי בפסקי דין שונים הוא מוגבל במהותו ואינו ממצה את הסוגיה. מבחינה משפטית הילוד שמגיע לעולם באמצעות טכנולוגיה רפואית אינו אישיות משפטית משום כך קולו לא נשמע בבית המשפט על אף שהוא נשוא התהליך בו אנו כחברה מאפשרים ואף מעודדים את ניתוקו מהוריו הביולוגים. אולם כחברה ומדינה שומה עלינו לשאול:

האם היילוד אינו ראוי לכך שנתחשב בצרכים החיוניים שלו, אף אם אינו מהווה אישיות משפטית הנושאת זכויות פורמליות?

האם ראוי לייצר ילדים יתומים מהולדה רק כדי לספק את הצורך של אנשים אחרים לחוות הורות?

האם ראוי להתייחס לרחם אישה כאינקובטור העומד להשכרה, ולהתעלם מהקשר הנוצר בין הילוד לבין מי שדמה הזין אותו במהלך תשעה חודשי ההיריון?

האם לא ראוי שילד יכיר וידע את מי שאת מורשתו הגנטית הוא נושא?

האם לא ראוי שהוא ידע מי הם קרוביו מבחינה הלכתית כדי לא להיכשל באיסורי עריות, ומבחינה גנטית לצרכים רפואיים?

האם הילד אינו ראוי לזהות משפחתית ולאומית ברורה, החשובה כל כך לבריאותו הרגשית?

על אף שלמיטב ידיעתנו לא התנהל מעולם דיון מעמיק בסוגיות אלו, אנו סבורים שהמחוקק חש בבעייתיות של הפיכת הפונדקאות לסוג של סופרמרקט לילדים, ולכן הגביל אותה למקרים מיוחדים. המהפכה שחולל בית המשפט בישראל במתן צווי הורות פסיקטיים, ושהוא ממשיך לחולל בבג"ץ 781-15, אינה עולה בקנה אחד עם כוונת המחוקק ועם הרצון לשמור על מדינת ישראל כמדינה מוסרית, שאינה סוחרת בנשים וילדים.





### סיכום:

אנו מקווים ומצפים שהועדה תבחן את נושא הפונדקאות בחו"ל מעיקרו, ולא תצמצם עצמה רק לבחינת הנוהל, למעשה, שלדעתנו הוא לא ראוי הן מבחינה מוסרית והן מבחינה חוקית. יחד עם זאת במידה והועדה תבחר לעסוק רק בנוהל, אנו מצפים שהקריטריונים לפונדקאות חו"ל לא יהיו פחותים מהקריטריונים שקבע המחוקק בארץ, וישמרו על כל המידע החשוב לילד כפי שפרטנו.

